

Kolombiya'da Gazetecilik, Toplumsal Hafıza ve Çatışma Dönüşümü

Yazar: Ebru Tutkal | 30 Haziran 2021

Kolombiya'da son dönemde polis şiddeti, katliamlar ve insan hakları ihlalleri gündemdeyken, DEMOS olarak toplumsal hafıza, çatışma dönüşümü ve geçiş dönemi adaleti üzerine Kolombiya Hakikat Komisyonu'nda çalışan Fernanda Barbosa dos Santos ile söyleştik. Kolombiya Ulusal Üniversitesi'nde İnsan Bilimleri ve Sosyal Bilimler'de doktora adayı olan gazeteci ve tarihçi Fernanda Barbosa dos Santos'un çalışmaları, ağırlıklı olarak kamu tarihi alanında sesli hikaye anlatımı, hiper yerel iletişim ve belleğin dönüştürücü potansiyeline odaklanıyor. Ayrıca, Kolombiya'da bağımsız bir medya kuruluşu olan Rutas del Conflicto ile birlikte çalışıyor.

Katliamları ve insan hakları ihlallerini belgeleyen bir gazeteci olduğunuzu bilerek, size şunu sormak istiyorum: Gazeteciliğin Kolombiya'daki toplumsal hafıza inşasına nasıl katkı sağladığınızı düşünüyorsunuz?

Gazetecilik, Kolombiya'daki silahlı çatışmanın kolektif hafızasının inşasına farklı şekillerde katkıda bulunmuştur. Bir tarafta önemli gerçekleri ortaya çıkaran ve bugün ile geçmişi anlamaya yardımcı olan açıklamalar inşa eden medya organları varken, diğer tarafta kimi kitlesel medya organları, başta iktidardaki hükümete karşı olanlar olmak üzere, nüfusun bazı kesimlerini damgalayan önyargılı bir dil kullanmayı sürdürdü.

Astrid Erl'in "Memorias Colectivas y Culturas del Recuerdo: un estudio introductorio" kitabındaki şu düşüncüyü, "ortak hafızayı medya olmadan düşünmek mümkün değil" demesini beğeniyorum.

(Erl, 2012: p. 169). Medya organları, araçlar veya hafıza araçlarıdır ve hikayelerin üretimi ve alımı yoluyla kolektif hafızanın bireysel ve toplumsal boyutlarını birbirine bağlar. Ayrıca tarafsız değillerdir ve olayları anlatırken aynı zamanda toplumsal bellek çerçeveleriyle şimdinin ve geçmişin versiyonlarını canlandırır.

Kolombiya'daki basın nüfusun belli bir kısmını damgalanmış şekilde çerçeveleyerek geçirdiğini görebiliriz. Örneğin, 28 Nisan'da başlayan ulusal grev haberlerinde, geçen yıl gerçekleştirilen vandalizm eylemleriyle suçlanan öğrencileri "terörist" olarak adlandıran bir ulusal medya kuruluşu vardı. "Teröristler" terimi, 11 Eylül 2001'de Dünya Ticaret Merkezi'ne yapılan saldırıdan sonra Kolombiya'da gerilla gruplarını ifade etmek için alenen kullanılmaya başlandı. Bu terim, ülkedeki yıkıcılık karşıtı söylemlerle bağlantılı, politikleştirilmiş bir terimdir. Vandalizm iddiasıyla suçlanan öğrencileri "terörizm" ile ilişkilendirmek, onları bu geçmişle, bu hafızayla ilişkilendirmektir.

Yine bu yılki grev bağlamında, ulusal bir gazete ve bir televizyon kanalı, bazı sakinlerin protesto eden bir grup yerlinin geçişini engellemeye çalıştığı Cali şehrinde "vatandaşlar ve yerliler arasındaki çatışmadan" bahsetti. Medya kuruluşları "vatandaşları" "yerlilerden" ayırdığında, söylemi sınıfçı ve ırkçı bir fikirle çerçeveleyerek, ötekilik hafızasını koruyup güçlendiriyor.

Basının güvenlik güçlerinin sesini duyurduğu ve ilgili diğer tarafları dinlemediği başka yanlış bilgilendirme örnekleri de var. Rutas del Conflicto ve ColombiaCheck'ten meslektaşlarım iki veya üç yıl önce bu sorunu gösteren önemli bir doğrulama yaptılar. Yirmi bir yıl önce, silahlı bir grup, bir gasp eyleminin parçası olarak Boyacá Eyaletinde bir kadına kolye bombası yerleştirdi. Olay trajik bir şekilde sona erdi: Bir polis onu etkisiz hale getirmeye çalıştığında kolye patladı ve polis ile kurbanı öldürdü. O zaman, güvenlik güçleri kanıtları olmadan bu olayın bir FARC-EP (Kolombiya Devrimci Silahlı Güçleri - Halk Ordusu) faaliyeti olduğunu rapor etti, ki doğru değildi.

Basın bu haberi yaydı ve bu, bugüne değin sürdürülen, FARC-EP'nin acımasız bir düşman olduğu düşüncesinin pekiştirilmesinin bir sonucuydu. (Rutas del Conflicto ve ColombiaCheck tarafından yapılan doğrulama bu vakayı açıklıyor,

İspanyolcası: <https://rutasdelconflicto.com/notas/chequeando-el-mito-del-collar-bomba>)

Öte yandan basın, silahlı çatışmayla bağlantılı farklı olayların keşfedilmesine ve yayınlanmasına yardımcı olmuş ve bu haber, toplumsal hafızaya yeni çerçeveler eklemek açısından önemli olmuştur. Örneğin, "falsos positivos" (ordu tarafından öldürülen ve savaşta öldürülen gerillalar gibi sunulan siviller) vakası, 2000'li yıllarda medyada geniş yer bularak yaygınlaştı. Bu, uygulamanın daha önce olmadığı anlamına gelmiyordu, ancak basının haber yaymasının bu cinayetlere ilişkin genel anlayışı değiştirdiği anlamına geliyordu. Rutas del Conflicto'da silahlı çatışmalara ilişkin haberleri kamuoyuna daha açık hale getirme işlevi olan, hem veri (1980'lerden beri ülkede gerçekleşen katliamların veritabanını oluşturmak gibi), hem de tanıklıklar ("Yo Sobreviví" gibi, katliamlardan hayatta kalanların birinci elden tanıklıklarını yayınladığımız) açısından hafıza çalışmaları dediğimiz bazı projelerimiz var. Diğer bağımsız medya kuruluşlarının yanı sıra geleneksel gazeteler de ülkedeki çatışma hakkında haber yapma konusunda önemli çalışmalar yapıyor.

Siz ayrıca Kolombiya Ulusal Üniversitesi'nin İnsan Bilimleri ve Sosyal Bilimler programında doktora öğrencisisiniz. Akademik kendisinin ve akademik araştırmanın Kolombiya'nın çatışma dönüşümünü etkilediğini düşünüyor musunuz? Eğer cevabınız evetse, sizce ne tür bir etkiye sahiptir?

Evet, akademi ve akademik araştırma güncel çatışma sonrası dönüşüm üzerinde farklı seviyede etkiye sahip. İlki kaynak oluşturmaktır: Silahlı çatışma konusunda yürütülen sayısız çalışma, konuyla ilgili farklı alanlardan bilgi birikiminin inşasına, aynı zamanda kamu politikalarının oluşturulmasına ve şu anda ülkede faaliyet göstermekte olan Geçiş Dönemi Adaleti Sistemi kurumları da dahil olmak

üzere devlet kurumlarının eylemlerine temel oluşturmuştur. Ek olarak, tarihsel olarak, akademisyenler ülkede hafıza ve barış inşası kurumlarının yaratılması ve savunulmasının bir parçası olmuşlar ve ayrıca örneğin, Tarihsel Hafıza Grubu (Historical Memory Group) ve Ulusal Tarihsel Hafıza Merkezi (Centro Nacional de Memoria Historica / CNMH) için çatışmayla ilgili gerçekleri açıklayan ve kurbanların çoğunu tanıyan çeşitli raporlar üretmek ve sembolik onarım çalışmaları yapmak da dahil olmak üzere çalışmışlardır. (Özellikle CNMH'nin önceki yönetimi altında 2011'den 2019'a kadar olan çalışmalarından bahsediyorum).

Hatta akademik pratiğin kendisini çatışma bağlamında bir direniş biçimi olarak görüyorum, çünkü şiddetin köklerini, nedenlerini ve sonuçlarını araştırma yoluyla anlamayı teşvik ediyor. Ayrıca bu çalışmanın Üniversitelerdeki lisans ve lisansüstü öğrencilerle paylaşılması ve ortaklaşa yapılması onu zenginleştiriyor. Bu diyalogun farklı şekillerde akademi duvarlarının ötesine geçtiğini belirtmek önemli: ilk olarak, ampirik bir topluluk sorunun çözümü için akademik olmayanlar ve akademikler arası diyalogu teşvik eden, Katılımcı Eylem Araştırması metodolojisiyle, araştırma öznelerinin daha yatay katılımını içeren araştırmaları içermesi sebebiyle. İkinci olarak, akademisyenler kamusal alanda ders yapmak (son üç yıldaki ulusal grevler çerçevesindeki dersler de dahil), sanal konuşmalar, kütüphanelerde buluşmalar ve podcast'ler ile videolar gibi yaygınlaştırma için tasarlanmış ürünlerin üretimi de dahil olacak şekilde daha geniş kamuya açık etkinliklere dahil olmuşlardır. Son olarak, akademisyenler ayrıca kendilerini mağdurları, insan hakları ve geçiş dönemi adaleti sistemini desteklemek ve devletin şiddet eylemlerini eleştirmek için basın açıklamaları yaygınlaştırmak için örgütlenmişlerdir.

2019 yılında, Kolombiya'da savaşın varlığını yıllardır inkar eden Darío Acevedo, Ulusal Tarihsel Hafıza Merkezi'nin başına getirildi. Ulusal Tarihsel Hafıza Merkezi'ne yapılan bu atamanın Hakikat Komisyonu'nun çalışmalarını nasıl etkilediğini düşünüyorsunuz?

Şahsen, Komisyonun çalışması üzerinde doğrudan bir etkisi olmadığını anlıyorum, çünkü iki kurum kendi organizasyon şemalarında bağlantılı değil. Hakikat Komisyonu bağımsız bir organ ve liderliği 11 komisyon üyesi tarafından sağlanıyor. Hatta, 2017 tarihli 588 sayılı Kararname ile tanımlanan Komisyonun hedefleri arasında silahlı çatışma bağlamında yaşananların açıklığa kavuşturulmasına katkıda bulunmak, mağdurların ve hak ihlallerinin bir bütün olarak toplum tarafından tanınmasını teşvik etmek ve bölgede bir arada yaşamayı teşvik etmek yer alıyor.

Bununla birlikte, CNMH'nin şu anki direktörünün konumu, Kolombiya toplumundaki silahlı çatışma hakkındaki inkarcı söylemleri güçlendirebilir ve meşrulaştırabilir veya çatışmanın varlığının veya yokluğunun yalnızca bir bakış açısı sorunu olduğu yolunda yanlış bir anlayışa yol açabilir. Bu, yalnızca geçiş dönemi adaleti kurumlarının ve akademik araştırmacıların çalışmalarını değil, aynı zamanda insan hakları örgütlerinin, mağdurların ve aktivistlerin onlarca yıllık çabalarını da göz ardı eden bir söylemdir.

Bu blog yazısı Haklara Destek Programı kapsamında Avrupa Birliği desteği ile hazırlanmıştır. İçeriğin sorumluluğu tamamıyla Demokrasi, Barış ve Alternatif Politikalar Araştırma Derneği'ne aittir ve Avrupa Birliği'nin ve/veya Haklara Destek Programı'nın görüşlerini yansıtmamaktadır. **Blog sayfasında yer alan yazıların ve yayınların tüm hakları saklıdır. Blog yazıları yalnızca kaynağı gösterilerek kullanılabilir. Sayfada yayınlanan yazıların içeriği yazarın kendi sorumluluğu olup DEMOS'un herhangi bir hukuki ve/veya cezai sorumluluğu bulunmamaktadır.**